

Шестакова С.О.,

к.філол.н, доцент

кафедри державно-правових

дисциплін та українознавства,

Сумський національний аграрний університет

ПОНЯТТЯ «МОВНА ОСОБИСТІТЬ» У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Трансформації, які відбуваються в сучасній лінгвістичній науці, зумовлюють перехід від розгляду мови як незалежної від людини самостійної системи до вивчення її як антропологічного феномену. На початку ХХІ століття відбувається зміна вектору лінгвістичних досліджень, які починають вивчати мову і людину комплексно, а не відокремлено, вважаючи володіння мовою найважливішою властивістю людини, умовою її існування.

Не викликає дискусій думка Ю.М. Караулова, згідно з якою мовознавство непомітно для себе перейшло у нову стадію свого розвитку, стадію пріоритетного інтересу до мовної особистості [1, с.24].

Поняття «мовна особистість» було предметом наукової уваги таких дослідників, як В.В. Виноградов, Г.І. Богін, Ю.М. Караулов, О.В. Красильнікова, Ю.В. Крочук, І. Пасічник, В. Ригованова, О.Селіванова та інших. Проте достатньо часто спостерігаємо наявність різних підходів до визначення змісту цього поняття, що вимагає додаткової уваги.

Метою нашої роботи є уточнення змісту поняття «мовна особистість» у педагогічному контексті.

Автором терміна «мовна особистість», як відомо, вважають російського академіка В.В.Виноградова, який ще в 30-х роках ХХ ст., говорячи про образ автора художнього твору, під мовною особистістю розумів особистість, яка

виявляється в мові і через мову і яку можна уявити на підставі вжитих нею мовних засобів [2].

Потім майже півстоліття це поняття було незатребуваним, проте завдяки дослідженням Г.І. Богіна з 80-х років ХХ століття набуло актуальності. Дослідник дає визначення поняття «мовна особистість», виходячи з діяльнісного аспекту, розуміючи під «мовною особистістю» людину як носія мови з погляду її здатності до мовленнєвої діяльності. Мовна особистість, за словами дослідника, характеризується не стільки тим, що людина знає про мову, скільки тим, що вона може з мовою робити [3].

Проте для визначення змісту поняття «мовна особистість» у педагогічному контексті найбільш близькою видається позиція Ю.М. Караулова, який акцентує увагу на мовленнєвих властивостях носія мови та умінні ними користуватися. При цьому, на думку дослідника, становлення мовної особистості відбувається шляхом розвитку особистості від нульового (лексичного) рівня до вищого (прагматичного) [1].

Нульовий рівень відображає ступінь володіння загальнонародною мовою і є базою для вербального спілкування (формується в молодшій школі). На першому когнітивному рівні відбувається актуалізація та ідентифікація знань і уявлень, які властиві мовній особистості і формують когнітивний простір мовної свідомості (формується в середній і старшій школі). Вищий рівень характеризується володінням законами спілкування в різних комунікативних ситуаціях (прагматичний), містить характеристику мотивів і цілей, які сприяють розвитку мовної особистості (формується та удосконалюється у вищій школі). Останній ще називають текстотворчим рівнем.

Отже, під мовною особистістю пропонуємо розуміти особистість, здатну здійснювати різні види мовленнєво-мисленнєвої діяльності і виконувати будь-які комунікативні ролі в умовах соціальної взаємодії людей один із одним і навколишнім світом. Для сформованої мовної особистості не достань просто мати мовні знання, необхідно їх активно використовувати відповідно до комунікативних намірів та культурних і професійних ціннісних орієнтацій.

Не викликає сумніву, що однією зі складових сформованої мовної особистості є високий рівень володіння нею культурою мовлення. Знання мови і особливостей її використання є не тільки ознакою культурного розвитку людини, але й умовою її успішної професійної діяльності в будь-якій галузі.

Саме мовлення людини є «маркером», що вказує на ставлення її до оточення і до себе. У мовленні завжди виявляються інтелектуально-культурні та моральні орієнтири особистості. Проте останнім часом у мовленні студентів спостерігається зневажливе ставлення до культури мовлення, етики спілкування як у побутовій сфері, так і в офіційній комунікації.

Таким чином, формування мовної особистості у вузі повинно здійснюватися в напрямі удосконалення мовленнєвих здібностей студентів, умінь цілеспрямовано створювати тексти різної жанрової та цільової приналежності, здатності адекватно сприймати чуже мовлення та продукувати власне. Траєкторія розвитку мовної особистості має бути спрямована на створення нових мовленнєвих якостей, зміну комунікативних потреб, а крім того виховання ставлення до мови як духовної, культурної та естетичної цінності.

Список літератури

1. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. Москва: Издательство ЛКИ, 2010. 264 с. URL: file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/yazykovaya_lichnost.pdf.
2. Виноградов В.В. Проблема авторства и теория стилей. Москва, 1961. 614 с. URL: <http://lib2.pushkinskijdom.ru/Media/Default/PDF/Person/Vinogradov-1961.pdf>
3. Богин Г.И. Современная лингводидактика. Москва, 1980. 61 с.